

Kaynak Gösterimi / Citation:

Gülay Ogelman, H. & Amca Toklu, D. & Kahveci, D. & Akdoğan, S. (2022). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bağımsız Öğrenme Davranışlarının Sosyal Konum Değişkenleri Üzerindeki Yordayıcı Etkilerinin İncelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(1), 170-184.

Doi:

<https://doi.org/10.34086/rteusbe.1118528>

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ BAĞIMSIZ ÖĞRENME DAVRANIŞLARININ SOSYAL KONUM DEĞİŞKENLERİ ÜZERİNDEKİ YORDAYICI ETKİLERİNİN İNCELENMESİ¹

Investigation of the Predictive Impacts of Preschool Children's Independent Learning Behaviors on Social Location Variables

Hülya Gülay Ogelman

Prof. Dr., Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı.

ogelman@sinop.edu.tr

Orcid: 0000-0002-4245-0208

Dervişe Amca Toklu

Dr. Öğr. Üyesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.

dervise.amca@neu.edu.tr

Orcid: 0000-0003-2336-1741

Döne Kahveci

Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Öğretmeni.

denizkhvc027@gmail.com

Orcid: 0000-0002-6306-8526

Selay Akdoğan

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi, Rehber ve Psikolojik Danışman.

selay.akdogan@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-3799-2854

Yayın Bilgisi / Publishing Information

Yayın Türü / Publishing Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19 Mayıs / May 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 06 Haziran / July 2022

Yayımlanma Tarihi / Published: 29 Haziran / July 2022

İntihal: Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun şekilde hazırlanmış ve intihal taramasından geçmiştir.

Copyright © Published by Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Recep Tayyip Erdoğan University, Institute of Graduate Studies, Rize, 53100 Turkey.

All rights reserved. E-ISSN: 2149-2239

¹ Bu çalışma, World Children Conference -III'de (22-24 April 2022-Antalya) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarının sosyal konum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin incelenmesidir. Araştırma, ilişkisel tarama yönteminde hazırlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2021-2022 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubundan 144 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Sosyometri Tekniği ve Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği (Saraç, Karakelle & Whitebread: 2019) kullanılmıştır. Sosyometri, araştırmacılar tarafından her çocuğa sınıf dışındaki özel bir mekânda bireysel olarak uygulanmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği (Saraç, Karakelle & Whitebread: 2019) öğretmenler tarafından her bir çocuk için ayrı ayrı doldurulmuştur. Araştırmanın verileri, SPSS 20.0 istatistik paket programında, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ve Basit Doğrusal Regresyon Analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile akranları tarafından sevilme düzeyleri arasında olumlu yönde akranları tarafından sevilme arasında olumsuz yönde ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bağımsız öğrenme davranışları, akranları tarafından sevilme ve sevilme düzeylerini anlamlı biçimde yordamaktadır. Bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile sosyal etki arasında anlamlı bir ilişki bulunmaz iken sosyal tercih düzeyleri arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bağımsız öğrenme davranışları, sosyal etkiyi anlamlı biçimde yordamamakta, sosyal tercihi anlamlı biçimde yordamaktadır.

Anahtar kelimeler: Bağımsız öğrenme davranışları, Sosyal konum, Akranlar, Okul öncesi dönem.

ABSTRACT: This study aimed at investigating the predictive impacts of preschool children's independent learning behaviors on social position variables. A relational screening method was used in this study. The sample group consisted of 144 children (5-6 years old) who attended preschool education in the 2021-2022 academic year. Personal Information Form, Sociometry Technique, and Independent Learning Behaviors Scale (Saraç, Karakelle & Whitebread: 2019) were used as data collection tools. Sociometry was applied to each child separately in a special place outside the classroom by the researchers. The Personal Information Form and the Independent Learning Behaviors Scale (Saraç, Karakelle & Whitebread: 2019) were filled in by the teachers separately for each child. The obtained data were analyzed with the SPSS 20.0 statistical package program by using Pearson Product Moments Correlation Coefficient, and Simple Linear Regression Analysis techniques. As a result of the study, it was determined that there was a positive correlation between the levels of independent learning behavior and being liked by peers. It was also determined that there was a negative correlation between the levels of independent learning behavior and being disliked by peers. Independent learning behaviors significantly predicted the levels of being liked and disliked by peers. It was determined that there was a positive, moderately significant correlation between social preference levels while there was no significant correlation between independent learning behavior levels and social impact. Independent learning behaviors did not significantly predict social impact, but significantly predicted social preference.

Keywords: Independent learning behaviors, Social status, Peers, Preschool period.

1. GİRİŞ

Yaşamın ilk altı yılında, çocuklar tüm gelişim alanlarında önemli beceriler kazanır. Bu becerilerden biri de öz düzenlemedir (Arslan vd., 2021; Mercan, 2020; Tuzcuoğlu vd., 2019). Öz düzenleme becerisi, doğumdan itibaren gelişmeye başlar ve okul öncesi dönemde hız kazanır (Saraç vd., 2021). Bu dönemdeki öz düzenleme becerisi kalıcıdır ve diğer gelişim alanları için kritik öneme sahiptir (Saraç vd., 2019; Tuzcuoğlu vd., 2019).

Öz düzenleme kavramı, alan yazında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Sosyo-bilişsel kuramcılardan olan Zimmerman (2000) öz düzenlemeyi, kişinin kendi yaşamında koyduğu hedeflere ulaşırken duygu, davranış ve düşüncelerini kontrol edebilmesi olarak tanımlamıştır. Rothbart ve Bates (1998) öz düzenleme tanımında duruma uygun olmayan davranışların/duyguların düzenlenmesi ve/veya engellenmesi, hazı erteleyebilme, uyum sağlayabilme, dikkat ve duygu kontrolü gibi kavramlara yer vermiştir (Rothbart & Bates, 1998). Genel anlamda öz düzenleme; motivasyon gibi içsel süreçler eşliğinde bireyin duygu, düşünce, davranış, dürtü ve dikkatini belli bir amaç doğrultusunda kontrol edebilmesi, düzenleyebilmesidir (Mercan, 2020; Saraç vd., 2019). Öz düzenleyerek öğrenme kavramı ise Zimmerman, Schunk & Martinez-Ponz tarafından oluşturulmuştur. Öz düzenleyerek öğrenmede kişi kendine belirli hedefler koyar ve bu hedeflere ulaşırken motivasyonunu, davranışlarını, duygularını ve bilişsel süreçlerini düzenler, kontrol eder ve kendisini bu sürece aktif bir şekilde dahil eder (Saraç vd., 2019).

Öz düzenleme kavramının alt boyutlarına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar bu boyutları duygusal, davranışsal ve bilişsel olarak belirtmektedir (Calkins & Fox, 2002). Öz düzenleme becerileri, kavramsal olarak bakıldığında ise davranış düzenleme, duygu düzenleme ve dikkat düzenlemeyi içermektedir (Fındık Tanrıbuyurdu, 2012). Davranış düzenleme boyutu, dürtü ve davranışları düzenleyerek kontrol altına alabilmeyi, içerisinde bulunan durum ve ortama göre hazı erteleyebilmeyi içermektedir. Duygu düzenleme boyutunda ise duyguları tanıyabilme, anlamlandırabilme, kontrol edebilme, olumsuz durumlarla başa çıkmada duyguları doğru yönlendirebilme vardır. Duyguların kontrol edilmesi akranlarla ve diğer insanlar olumlu ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktadır (Dağgöl, 2016; Şepitci, 2018). Dikkat düzenleme ise amaca uygun şekilde davranmaya hazır bulunabilmeyi, dikkati istenilen yönde odaklayabilmeyi ve bu dikkati amaca ulaşana dek sürdürülebilmeyi içermektedir (Blair & Razza, 2007; Mercan, 2020). Okul öncesi dönemde kazanılan öz düzenleme; okula hazır olma,

okula uyum, bağımsız öğrenme, benlik saygısı, akademik başarı, sosyal uyum, empati kurabilme gibi konularda olumlu etkilere sahiptir (Posner & Rothbart, 2009; Ural vd., 2020). Öz düzenleme becerisi yüksek olan çocuklar ileriki yaşamlarında kendi hayatlarını kontrol etme ve gösterdikleri davranışların sorumluluklarını taşıyabilme becerisi göstermektedir (Mercan, 2020).

Bu çalışmada, öz düzenleme konusu içinde yer alan öğrenmede öz düzenleme kavramı ele alınmıştır. Öğrenmede öz düzenleme değişkeni de araştırmada kullanılan Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği (Saraç, Karakelle & Whitebread, 2019) doğrultusunda bağımsız öğrenme davranışları olarak ifade edilmiştir. Bağımsız öğrenme davranışlarının dayandığı Öz Düzenlemeli Öğrenme Kuramı, bireylerin eğitim hedeflerine motivasyon, üst biliş, diğer öz düzenleyici davranışlarla nasıl ulaştığını inceler (Schunk & Zimmerman, 1994). Öz düzenleyerek öğrenmede kişi kendine belirli hedefler koyar ve bu hedeflere ulaşırken motivasyonunu, davranışlarını, duygularını ve bilişsel süreçlerini düzenler, kontrol eder ve kendisini bu sürece aktif bir şekilde dahil eder (Saraç vd., 2019).

Bu araştırma kapsamında ele alınan bir diğer kavram ise sosyal konumdur. Sosyal konum, akran ilişkilerini açıklamak için sıklıkla kullanılan kavramlardan biridir (Gifford Smith & Brownell, 2003). Çocukların kendi yaşlıları arasında sevilme derecesi, sosyal konumu ifade etmektedir (Gülay Ogelman, 2018a). Akranlar tarafından sevilme, bir çocuğun akran grubu içerisinde beğenilmesi ve diğer çocukların onunla zaman geçirme isteği ile harmanlanan bir kavramdır (LaFontana & Cillessen, 1999). Akranları tarafından sevilen (popüler) çocuklar kabul edilirken sevilmeyen çocuklar reddedilirler. Akran kabulü, çocuğun akran grubu içerisinde akranları tarafından sevilme ve sevilme derecesi sonucu oluşmaktadır (Ladd vd., 1997). Akran reddi ise akran grubunda sevilme ya da az sevilme derecesidir (Farmer, 2000). Akranları tarafından kabul edilen çocukların sosyal becerileri gelişmiş, işbirlikçi, arkadaş canlısı, aktif oldukları; reddedilen çocukların ise çekimser, içe kapanık, mutsuz olabilecekleri belirtilmektedir (Kunt Erol, 2017). Sosyal konum; sosyal tercih ve sosyal etki boyutlarından oluşur. Sosyal tercih; sosyometri çizelgesinden elde edilen puanların sevilenlerden sevilmeyen çıkartılması sonucu elde edilmektedir. Sosyal etki; elde edilen puanlardan sevilenler ile sevilmeyenlerin toplanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Sosyal konum; popüler, dışlanan, tartışmalı, reddedilen ve ortalama çocuklar olmak üzere beş statüye sahiptir. Popüler çocuklar; akranları grubunda yüksek düzeyde sevilip düşük düzeyde sevilmeyen çocuklardır. Dışlanan çocuklar; akranları grubunda düşük düzeyde sevilme ve düşük düzeyde sevilmeyen çocuklardır. Tartışmalı çocuklar; akranları grubunda hem yüksek düzeyde sevilme

hem de yüksek düzeyde sevilmeyen çocuklardır. Reddedilen çocuklar; akran grubunda yüksek düzeyde sevilmeyen ve düşük düzeyde sevilen çocuklardır. Ortalama çocuklar; akran grubunda ortalama düzeyde sevilen ve sevilmeyen çocuklardır. Sosyal etki ve sosyal tercih açısından; popüler çocukların her iki puanı da yüksek iken, reddedilen çocukların sosyal tercih puanları düşük, sosyal etki puanları yüksektir. Dışlanan çocukların sosyal etki ve sosyal tercih puanları düşükken tartışmalı çocukların sosyal tercih puanları düşük, sosyal etki puanları yüksektir. Grubun geri kalanını oluşturan ortalama çocukların sosyal etki ve sosyal tercih puanları grubun ortalamasındadır (Demir & Kaya, 2008; Gülay Ogelman, 2018b). Yapılan alan yazın taraması sonucunda, Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarına (Gülay Ogelman, 2011; Gülay Ogelman & Erten, 2013) ve öz düzenleme becerilerine (Saraç, Abanoz & Gülay Ogelman, 2021; Şepitci, 2018; Tuzcuoğlu vd., 2019; Ural, Gültekin Akduman & Şepitci Sarıbaş, 2020) yönelik çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği belirlenmiştir. Ancak alan yazın taramasında, Türkiye’de küçük çocukların bağımsız öğrenme davranışları ile sosyal konumları arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle araştırmanın konu ile ilgili çalışmalara rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Çalışmanın bulguları ile küçük çocukların sosyal konumlarının detaylı bir şekilde açıklanmasına katkı sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarının sosyal konum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

- Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışları ile akranları tarafından sevilme ve sevilme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışları, akranları tarafından sevilme ve sevilme değişkenlerini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışları ile sosyal etki ve sosyal tercih düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışları, sosyal etki ve sosyal tercih değişkenlerini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarının sosyal konum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin incelendiği bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte yapılan değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, değişme var ise bu değişimin nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2015).

Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bir büyükşehirde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokulların anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubundan 144 çocuk (66 kız (%45.8), 78 erkek (%54.2) oluşturmuştur. Çocukların tamamı normal gelişim özelliği göstermektedir. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi, mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan öğelere dayanmaktadır (Baltacı, 2018).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği ve Sosyometri Tekniği olmak üzere üç ölçme aracı kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan formda, çocuklara ilişkin yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği soruları yer almaktadır.

Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği (3-5 yaş): Whitebread vd. (2009) tarafından geliştirilmiş olan ölçek, Saraç, Karakelle & Whitebread (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin tek boyutlu olan Türkçe versiyonu 16 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde, öğrenmede öz düzenlemenin işaretçisi olan davranışları anlatmaktadır. Öğretmen, her bir madde için söz konusu çocuğu 4'lü likert üzerinden, söz konusu maddedeki davranışı gösterme sıklığına göre değerlendirmektedir. (1= Hiçbir zaman; 4= Her zaman). Yüksek puanlar, çocuğun öğrenmede öz düzenleme becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin iç tutarlık katsayısı .97 olarak raporlanmıştır. Bu çalışmanın örneklemi için iç tutarlık katsayısı .96' dır.

Sosyometri Tekniği: Akran seçimine dayalı sosyometri yaklaşımının kullanıldığı teknikte, her çocuğa sınıfta en sevdiği ve en sevmediği 3 arkadaşının ismini söylemesi istenmektedir. Söylenen

isimler, 1., 2., 3. sırada söylenmelerine göre 3'ten 1'e doğru puanlar almaktadır. Sevilme ile ilgili olarak 1. sırada sevilen çocuk 3, ikinci sırada sevilen 2, üçüncü sırada sevilen ise 1 puan; sevilme ile ilgili olarak 1. sırada sevilmeyen çocuklar -3, ikinci sırada sevilmeyen -2, üçüncü sırada sevilmeyen -1 puan alır. Uygulamanın sonunda sevilme puanları toplanarak akranları tarafından sevilme; sevilme puanları toplanarak akranları tarafından sevilme puanları ortaya çıkar. Sosyal etkinin belirlenmesinde sevilme ve sevilme puanları toplanır. Sosyal tercihin belirlenmesinde ise sevilme puanlarından sevilme puanları çıkartılır. Her bir çocuk ile ilgili elde edilen "akranları tarafından sevilme, sevilme, sosyal etki ve sosyal tercih puanları" standardize edilir (Gülay Ogelman, 2018).

Veri Toplama Süreci

Araştırma ile ilgili Yakın Doğu Üniversitesinin Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır. Ölçme araçlarından Sosyometri Tekniği, bir araştırmacı tarafından her çocuğa sınıf dışındaki özel bir mekânda bireysel olarak uygulanmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği, öğretmenler tarafından her bir çocuk için doldurulmuştur.

Veri Analizi

Araştırmanın verileri, SPSS 20.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Veriler normal dağıldığı için parametrik olan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ve Basit Doğrusal Regresyon Analiz tekniklerinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1. Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile akranları tarafından sevilme ve sevilme düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı analizi sonuçları

Değişkenler	$\bar{X}$	sd	r
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi	43.64	11.63	-
Akranları Tarafından Sevilme Düzeyi	6.03	5.29	.420*
Akranları Tarafından Sevilme Düzeyi	5.90	6.69	-.262*

* p <.001

Tablo 1'e göre okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile akranları tarafından sevilme düzeyleri arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (r=.420, p<.001). Bu sonuca göre bağımsız öğrenme

davranışları/akranları tarafından sevilme düzeyleri arttıkça çocukların akranları tarafından sevilme düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları artmakta, bağımsız öğrenme davranışları/akranları tarafından sevilme düzeyleri azaldıkça akranları tarafından sevilme düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları azalmaktadır.

Tablo 1'deki bir diğer bulguya göre okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile akranları tarafından sevilme düzeyleri arasında olumsuz yönde, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = -.262$, $p < .001$). Bu sonuç doğrultusunda, bağımsız öğrenme davranışları/akranları tarafından sevilme düzeyleri arttıkça çocukların akranları tarafından sevilme düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları azalmakta, bağımsız öğrenme davranışları/akranları tarafından sevilme düzeyleri azaldıkça akranları tarafından sevilme düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları artmaktadır.

Tablo 2. Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarının akranları tarafından sevilme ve sevilme değişkenlerini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	R	R ²	F	Std. Er.	β	t	P
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi Akranları Tarafından Sevilme Düzeyi	.420	.177	30.466	.007	.420	5.520	.000*
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi Akranları Tarafından Sevilme Düzeyi	-.262	.069	10.495	.007	-.262	-3.240	.001*

* $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde, bağımsız öğrenme davranışlarının akranları tarafından sevilme ($R = 0.420$, $R^2 = 0.18$, $F = 30.466$, $p < .001$) ve akranları tarafından sevilme ($R = -0.262$, $R^2 = 0.069$, $F = 10.495$, $p < .001$) düzeylerini anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Akranları

tarafından sevilmemenin %18'inin, akranları tarafından sevilmemenin %7'sinin bağımsız öğrenme davranışlarıyla açıklanabileceği ifade edilebilir.

Tablo 3. Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile sosyal etki ve sosyal tercih düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı

Değişkenler	$\bar{X}$	sd	r
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi	43.64	11.62	-
Sosyal Etki Düzeyi	11.93	8.34	.505
Sosyal Tercih Düzeyi	.13	8.71	.457*

* p <.001

Tablo 3'e bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile sosyal etki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir (r=.505, p>.001). Tablo 3'teki bir diğer bulguya göre okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile sosyal tercih düzeyleri arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r=.457, p<.001). Bu sonuca göre bağımsız öğrenme davranışları/sosyal tercih düzeyleri arttıkça çocukların sosyal tercih düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları artmakta, bağımsız öğrenme davranışları/sosyal tercih düzeyleri azaldıkça sosyal tercih düzeyleri/bağımsız öğrenme davranışları azalmaktadır.

Tablo 4. Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarının sosyal etki ve sosyal tercih değişkenlerini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	R	R2	F	Std. Er.	β	t	P
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi	.056	.003	.447	.007	.056	.669	.505
Sosyal Etki Düzeyi							
Bağımsız Öğrenme Davranış Düzeyi	.457	.209	37.435	.457	.006	6.118	.000*

Sosyal
Tercih
Düzeyi

---

* p<.001

Tablo 4'e göre, bağımsız öğrenme davranışlarının sosyal etkiyi anlamlı biçimde yordamadığı belirlenmiştir ($R= 0.05$, $R^2 = 0.00$, $F=.447$, $p>.001$). Aynı tabloya göre bağımsız öğrenme davranışları, sosyal tercihi ($R= 0.457$, $R^2 = 0.21$, $F=37.435$, $p<.001$) anlamlı biçimde yordamaktadır. Sosyal tercihin %21'inin bağımsız öğrenme davranışlarıyla açıklanabileceği ifade edilebilir.

4. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi dönem çocuklarının bağımsız öğrenme davranışları ile sosyal konumlarının incelendiği araştırmanın sonuçlarına göre bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile akranları tarafından sevilme arasında olumlu yönde, akranları tarafından seilmeme arasında olumsuz yönde ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bağımsız öğrenme davranışları, akranları tarafından sevilme ve seilmeme düzeylerini anlamlı biçimde yordamaktadır. Bağımsız öğrenme davranış düzeyleri ile sosyal etki arasında anlamlı bir ilişki bulunmaz iken sosyal tercih düzeyleri arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bağımsız öğrenme davranışları, sosyal etkiyi anlamlı biçimde yordamaz iken sosyal tercihi anlamlı biçimde yordamaktadır. Bulgular doğrultusunda, sosyal konum ile ilgili belirlenen dört değişkenden üçünün (akranları tarafından sevilme/seilmeme, sosyal tercih) bağımsız öğrenme davranışları tarafından yordandığı görülmektedir. Bu durum, bağımsız öğrenme davranışlarının akran ilişkileri üzerinde önemli bir değişken olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bulguları, konu ile ilgili bazı çalışmalarla örtüşmektedir. Örnek olarak Vandell & Hembree (1994) tarafından 326 çocuk ile yapılan bir çalışmada, akran grubundaki sosyal konum ve arkadaşlık ilişkilerinin sosyal duygusal uyum, akademik yeterlilik ve kendilik algısı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bağımsız öğrenme davranışları, çocukların öz düzenlemeye dayalı davranışlarını şekillendirebilmekle birlikte öz düzenlemeye dayalı davranışlardan da etkilenebilir (Schunk & Zimmerman, 1994). Bununla birlikte bağımsız öğrenme davranışlarının çocuğun akran ilişkilerine öz düzenlemeli davranışlarla yansıtıldığı düşünülebilir. Bandura (1986) bu durumu, akranlar arasındaki model olma/alma, dolaylı deneyimler veya doğrudan öğretim gibi farklı şekillerdeki etkileşimlerle açıklamıştır. Bandura'ya (1986) göre akran gibi çevresel faktörler, kişinin algılarını, bilişini, davranışını etkileyebilir. Alan yazın

bilgileri doğrultusunda bu araştırmada elde edilen bulguların, bağımsız öğrenme davranışları yüksek düzeyde olan çocukların akranlarıyla olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini ifade ettiği söylenebilir. Nitekim Rydell Altermatt ve Pomerantz (2003), akranların ve akran gruplarının birbirlerinin motivasyonundan ve öğrenmesinden etkilenebildiğini vurgulamıştır. Çocuklar oyun ve etkinlikler gibi çeşitli akran etkileşimleri içerisinde öğrenme ile ilgili birbirlerine model olabilir, rehberlik yapabilirler. Akran etkileşimleri, çocuklara öğrenmeyle ilgili yüksek düzeyde başarı kazandırabilir (Veronneau & Dishion, 2010). Bu durum, akranlar tarafından sevilme, kabul edilmeyi ve sosyal tercihi pekiştirebilir.

Görüldüğü gibi küçük çocukların bağımsız öğrenme davranışları yüksek düzeyde ise akranları tarafından sevilme olasılığı artabilmekte, sevilme olasılığı da azalabilmektedir. Bu durum, bağımsız öğrenme davranışlarının genel davranışlara yansımaları ile açıklanabilir. Şöyle ki, çocuklar yaşları ilerledikçe kendi davranışsal, zihinsel ve duygusal süreçleri üzerinde daha aktif rol oynamaya başlarlar. Çocuğun okul öncesi dönemde sosyal ortamına öğretmenin ve akranlarının dâhil olmasıyla tüm gelişim alanları etkilenmektedir. Çocuklar akranlarıyla oyun oynarken, etkinlik yaparken, okul kurallarına uyarken öz düzenleme becerilerini ortaya koymaktadırlar (Saraç vd., 2021). Öz düzenleme becerisi yüksek olan çocuklar oyun esnasında verilen yönergeleri dikkatli bir şekilde takip edebilir, dürtülerini kontrol edebilir, saldırgan davranışlar sergilemekten çekinebilir, duygu ve davranışlarını düzenleyerek sağlıklı ilişkiler kurabilir (Arslan vd., 2021). Bu durum, küçük çocukların akran ilişkilerine olumlu yansımalar sağlayabilecektir. Nitekim araştırmamızın bulguları, bu durumu destekler niteliktedir. Huh ve meslektaşları (2003) yaptıkları bir araştırmada çocukların gösterdikleri olumsuz davranışlar ile akran kabulü arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Pazarbaşı & Cantez (2019), yüksek düzeyde öz düzenleme becerisine sahip çocukların düşük düzeyde öz düzenleme becerisine sahip çocuklara göre daha başarılı akran ilişkileri geliştirebileceğini ifade etmiştir.

Akran ilişkileri önemlidir; insanlar sosyal varlıklar oldukları için küçük yaştan itibaren diğer kişilerle iletişim halinde olmaya, onlarla yakın ilişkiler geliştirmeye ihtiyaç duyarlar. Araştırmamızın bulguları doğrultusunda, küçük çocukların akranlarıyla ilişkilerinde bağımsız öğrenme davranışlarının da etkili olabildiği görülmektedir. Dolayısıyla akran ilişkilerinin sadece sosyal gelişimle bağlantılı olmadığını vurgulamak önem taşımaktadır. Bu açıdan çocukların tüm gelişim alanlarındaki becerilerinin desteklenmesi, akran ilişkilerine olumlu yansımalar sağlayabilecektir. Akran ilişkileri küçük çocukların hayatında önemli bir yere sahip olduğu için öğretmenler çocuklar

arasındaki etkileşimleri güçlendirmeli, iletişime dayalı etkinlikleri düzenli olarak yaptırmalıdır. Bağımsız öğrenme davranışları da gerek bilişsel gerekse sosyal gelişim açısından önem taşıdığından, program içerisinde desteklemesine ihtiyaç bulunmaktadır. Öğretmenler sınıf içi/dışı etkinliklerin yanı sıra aile katılımı çalışmaları ile çocukların bağımsız öğrenme davranışlarının ve sosyal becerilerinin ev ortamında desteklenmesine zemin hazırlamalıdır. Ailelere çocuklarının bağımsız öğrenme davranışlarını nasıl destekleyebilecekleri hakkında rehberlik yapılmalıdır. Konu ile ilgili sonraki çalışmalarda daha çok sayıda çocuk ile çalışılabilir. Bu araştırmada başvurulan öğretmen görüşünün yanı sıra çocuk görüşü, gözlem gibi tekniklerle bağımsız öğrenme davranışları ortaya konulabilir. Bağımsız öğrenme davranışlarının küçük çocukların gelişim alanları üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalar artırılabilir. Sosyal konum ile farklı değişkenlerin ilişkilerinin ele alındığı kesitsel ve boylamsal çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, Ö., Çavunt, F., Çoban, A., Dinç, E., Erkoç, A., Karan, S. Ş., Meriç, İ., Mutlu, N. & Akşin Yavuz, E. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(2), 180-199.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Blair, C. & Razza, R. P. (2007). Relating effortful control, executive function, and false belief understanding to emerging math and literacy ability in kindergarten. *Child Development*, 78(2), 647-663.
- Calkins, S. D. & Fox, N. A. (2002). Self-regulatory processes in early personality development: A multilevel approach to the study of childhood social withdrawal and aggression. *Development and Psychopathology*, 14(3), 477-498.
- Dağgöl, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.

- Demir, S. & Kaya, A. (2008). Grup rehberliği programının ergenlerin sosyal kabul düzeyleri ve sosyometrik statülerine etkisi. *İlköğretim Online*, 7(1), 127-140.
- Farmer, T. W. (2000). Misconceptions of peer rejection and problem behavior. *Remedial and Special Education*, 21(4), 194-208.
- Fındık Tanrıbuurdu, E. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gifford Smith, M. E., & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41(4), 235-284.
- Gülay Ogelman, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarının aile değişkenlerine bağlı olarak incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 213-230.
- Gülay Ogelman, H. (2018a). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. (3. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
- Gülay Ogelman, H. (2018b). Sosyometrik teknikler. Ed. A. Önder. (ss: 77-92). *Okul Öncesi Dönemde Çocukları Değerlendirme ve Tanıma Teknikleri*. (4. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
- Gülay Ogelman, H., ve Erten, H. (2013). 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkileri ve sosyal konumlarının okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi (boylamsal çalışma). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 153-163.
- Huh, Y., Ahn, D. H., Choi, J. H., Kang, J. Y., Kim, Y. Y., & Oh, K. J. (2003). "Development of a child problem-behavior screening test". *Journal of Korean Neuropsychiatric Association*, 42(6), 724-735.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kunt Erol, N. (2017). *48-66 aylık çocuklar için hazırlanan Sosyal Konum Geliştirme Programı'nın etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., & Coleman, C. C. (1997). "Classroom peer acceptance, friendship, and victimization: Distinct relational systems that contribute uniquely to children's school adjustment?" *Child Development*, 68 (6), 1181-1197.

- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (1999). Children's interpersonal perceptions as a function of sociometric and peer-perceived popularity. *The Journal of Genetic Psychology*, 160(2), 225-242.
- Mercan, H. (2020). *60-72 aylık çocukların öz düzenleme becerileri ile zorbalıkla baş etme stratejilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pazarbaşı, H. & Cantez, K., E. (2019). Anaokuluna devam eden 66 ayını doldurmuş çocukların öz düzenleme becerileri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 267-283.
- Posner, M. I. & Rothbart, M. K. (2009). Toward a physical basis of attention and self-regulation. *Pyhsics of Life Reviews*, 6(2), 103-120.
- Rothbart, M. K. & Bates, J. E. (1998). Temperament. İçinde W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development* (5th ed., pp. 105-176). New York: Wiley.
- Rydell Altermatt, E., & Pomerantz, E. M. (2003). The development of competence-related and motivational beliefs: An investigation of similarity and influence among friends. *Journal of Educational Psychology*, 95(1), 111-123.
- Saraç, S., Abanoz, T. & Gülay Ogelman, H. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2 (3), 1-11.
- Saraç, S., Karakelle, S., & Whitebread, D. (2019). Okul öncesi çocuklar için bağımsız öğrenme davranışları ölçeği 3-5 (BÖD 3-5): Türkçe formu için geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elementary Education Online*, 18(3), 1093-1106.
- Schunk, D. H., & Zimmerman, B. J. (1994). *Self-regulation of learning and performance: Issues and educational applications*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associated, Inc.
- Şepitci, M. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tuzcuoğlu, N., Efe Azkeskin, K., İlçi Küsmüş, G. & Cengiz, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 607-623.
- Ural, G., Gültekin Akduman, G. & Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 24(83), 323-342.
- Vandell, D. L., & Hembree, S. E. (1994). Peer social status and friendship: Independent contributors to children's social and academic adjustment. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(4), 461-477.
- Véronneau, M.H., & Dishion, T.J. (2010). Predicting change in early adolescent problem behavior in the middle school years: mesosystemic perspective on parenting and peer experiences. *J. Abnorm Child Psychol.* 38(8), 1125-1137.
- Whitebread, D., Coltman, P., Pasternak, D. P., Sangster, C., Grau, V., Bingham, S., ... Demetriou, D. (2009). The development of two observational tools for assessing metacognition and self-regulated learning in young children. *Metacognition and Learning*, 4(1), 63-85.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (ss. 13- 39). San Diego, CA, USA: Academic Press.